

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Оксана ДИРИБАЛО

© 2008

Науковий керівник – д.філол.н., проф. О.П.Куца

«УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ» ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО У ПИСЬМЕННИЦЬКОМУ КРИТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

«Український світ» Ю. Словацького упродовж ХХ ст. був предметом активного зацікавлення української письменницької критики. Іван Франко, Олена Пчілка, Микола Зеров, Максим Рильський, Микола Бажан, Любомир Дмитерко, Дмитро Павличко, аналізуючи твори польського поета на українську тематику, дошукувалися саме того образу України, який максимально наближався би до рецептованого автором «Української думи» й поеми «Мазепа». Характерно, що судження, роздуми, оцінки письменників-критиків не завжди збігаються з поглядами професійних літературознавців на цю проблему, тому питання рецепції України у творчості польського поета залишається актуальним та відкритим.

Г. Вервес свого часу звернув увагу на те, що головний образ, пов'язаний з Україною, який найчастіше реінкарнував у поезії Ю. Словацького, — це образ невеликого волинського містечка Кременця [Див.: 4, 18]. Ще Олена Пчілка, описуючи цю мальовничу місцевість, де народився і провів дитячі роки «славутній» поет, захоплювалася її «поетичною» околицею: «Се один з найкращих кутків волинських. Високі гори, вкриті лісами, зеленими левадами, «срібна» Іква, що в'ється під тими горами, дзвінкі джерела з гір, білі українські хатки..., все те дає надзвичайно гарний краєвид» [7, 8]. Коли ж пригадати вірш Ю. Словацького «Якщо ти будеш у моїй країні...», то можна побачити, наскільки адекватно відтворив польський поет образ рідної землі:

Там коли будеш, в моїй тій країні,
Де мої гори хорошії, сині,
Де моя Іква долинами плине,
Де попід містом поток грає-рине,
Там, де левади, на квіти багаті,
В гори біжать під садочки, під хати.

(Переклад Олени Пчілки)

Олену Пчілку приваблювало «волинське» походження польського «wieszca», і вона, як знаємо, в 1910 р. опублікувала в Києві книжку «Юліуш Словацький, його життя, творчість і зразки творів». Це видання містило розлогу вступну статтю письменниці та кілька перекладів найкращих, на її думку, віршів Ю. Словацького, в яких поет «згадує свій рідний край волинський» [7, 13]. До «найкращих» вона зараховувала такі твори, як «В пам'яткову книжку Зосі», «Там, коли будеш, в моїй тій країні...», «Стокротки», «Розстання», «Пісня при заході сонця на морі» та уривок із трагедії «Лілля Венета». Переклади цих поезій належали Олені Пчілці та Х. Петруненку. Показово, що книга була проілюстрована фотографією Кременця та його передмістя. Авторка вступної статті не тільки знайомила читачів із головними віхами життя польського поета, окреслювала його місце в літературному процесі ХІХ століття, а й здійснила порівняльний аналіз творчості Ю. Словацького та А. Міцкевича. Олена Пчілка першою в українській письменницькій критиці ширше порушила питання впливу родинного

місця польського поета на його творчість. «Знайомлячись ближче з творами Словацького, — писала вона, — ми хотіли переконатись, наскільки відзначилося в його писанню те, що він вродився на Україні, що думка його в ранній вік його, та й пізніше, при спогадах на чужині про вітчизну — повинна була звертатися до того рідного краю, до волинської України» [7, 14]. Письменниця ширше охарактеризувала любов поета до малої батьківщини, зазначивши, що така любов дуже виразно проявляється саме на чужині: «Се — органічна любов до рідного краю, яко до свого «родовища», се та любов, що живе в кожній чулій душі і особливо зростає в ній на чужині, коли людині починає здаватися, що там, у рідній стороні, і зорі сяють ясніше, і квітки пахнуть більше!..» [7, 14]. Проте, як і більшість дослідників, Олена Пчілка схилилася до думки, що якогось свідомого, «особливого «українізму» у творчості Ю. Словацького не було: «Нема слідів, чи Словацький задумувався над тим, що було на Волині польського, а що українського. Та й не було звідки тій свідомості взятися... Словацький жив змалу життям своєї чисто польської сім'ї, під надихом виключно польської культури. Однак все-ж особливу увагу, любов до того рідного волинського краю, можна помітити в багатьох творах Словацького» [7, 14].

Все-таки письменниця підкреслила, що дебютним твором Ю. Словацького, тоді ще 18-літнього юнака з Кременця, була «Дума українська», а отже, в історії польської літератури залишився незаперечним факт, що «перша струна поетової ліри обізначалась на тему українську». Правда, Олена Пчілка не замовчувала, що цей твір був ще «не вироблений» і навіть мав «помилки проти вмілості віршування». Вона коротко проаналізувала також інші поезії Ю. Словацького на українську тематику. Так, драма «Мазепа», на її думку, була нав'язана однойменною поемою Байрона, хоч і цілком відмінна од неї змістом. Поема «Змій» мала, на думку Олени Пчілки, історичні джерела, зокрема, «Опис України» Боплана. Тут зображення походу на чайках, образи «баєчного» гетьмана, Дніпра, замку на Чортотрої було «перевите романтичними додатками — русалками й іншими фантастичними мріями». Не зараховуючи це «українське поетичне оповідання» до шедеврів Ю. Словацького, Олена Пчілка пояснювала його «простоту» тим, що автор «вийшов із свого звичайного творчого обсягу» і був змушений «підроблюватись» під простий виклад, що рідко кому вдається. Вона висловила слушну думку, що, якби поетові не судилася доля «вічного мандрівця», рідний волинський край, такий поетичний і багатий на історичні пам'ятки, надихнув би його на «ще не один твір з українського життя». Особливо суттєвим є її порівняння козацької тематики у творчості Ю. Словацького і Г. Сенкевича. На відміну од автора «Вогнем і мечем», Ю. Словацький, за словами письменниці, «ні одної лихої цяти не положив у своїх творах, злобно й ненавистно, на українських козаків» [7, 16]. Навпаки, вважала Олена Пчілка, польський поет героїзував степових лицарів, які своїм завзяттям будили його симпатію, а не лихе почуття.

Цікаво, що М. Рильський досить схвально відгукнувся про публікацію Олени Пчілки, визначивши стиль її вступної статті як «стилий і витриманий в хороших тонах критично-біографічний нарис». Проте, на думку цього письменника-критика, суттєвим недоліком перекладів, що подавалися в книзі, підготовленій і виданій Оленою Пчілкою, є звичка, як і у всіх «поетів старшого покоління, «українізувати» тексти, які вони перекладають. Так, арфісти у «Ліллі Венеді» виступають в неї як кобзарі [8, 417].

Відомо, що упродовж усього свого життя Ю. Словацький згадував український Кременець як «рідне місто», а себе називав «волиняком». Уточнимо, що польський поет не був особливо близьким із простим українським людом, але безперечним залишається факт, що він володів українською мовою, знав і любив українські пісні, які співали в салоні його матері. Згодом він майстерно вплітав у свою творчість низку українських мотивів, в його поезіях не раз з'являлись і Волинь, і Поділля, і Кременець, й Іква, і Дніпро. Листи Ю. Словацького до матері наскрізь пройняті спогадами та тугою за рідним краєм: «Пригадую собі рідну землю», «мрію побувати на моїй рідній землі», «я не зовсім чужий у моєму рідному містечку» [12, 144; 220; 340] та ін.

Стосовно впливу українського середовища на творчість польського поета, то Ю. Баженова звернула увагу на психоемоційний зв'язок Ю. Словацького з українцями: зростаючи

у польсько-українському зорієнтованому середовищі, Ю. Словацький «не відчув свого етнічного та культурного відокремлення від українців» [2, 64]. Аналізуючи роль і значення української мови для творчості Ю. Словацького, Ю. Баженова характеризувала її як «мову малої Вітчизни». Г. Вервес також зазначав, що у поняття «Україна» польський поет включав усі українські землі, в тому числі Поділля, Волинь і Східну Галичину [Див.: 4, 20]. Учений підкреслював, що Ю. Словацький українську мову знав настільки, «щоб розуміти народ, серед якого жив, його духовне життя, шанувати його звичаї, його погляди на світ» [4, 21]. Він відзначав також, що в творах польського поета справді є багато «українізмів», а деякі з них, на думку дослідника, назавжди увійшли до словника польської літературної мови. Нагадаємо, що й деякі польські біографи Ю. Словацького стверджували, що українською мовою польський поет володів досить добре. Цієї думки дотримується також Д. Павличко, який зазначає, що мова і пісня українського народу в Кременці були домінуючими елементами, всюдисущими в житті багатонаціональної спільноти. Вони перебували в повній гармонії з пейзажем, який постійно з'являвся в творчості Ю. Словацького не лише як тло, а й як своєрідний персонаж із важливими символічними функціями. Тому той світ, що його польський поет пізнав дитиною, за словами Д. Павличка, «був силою факту українським світом» [6, 251].

Саме українським впливам на творчість Ю. Словацького присвячено найбільше уваги у письменницькій критичній прозі ХХ століття (М. Рильський, М. Бажан, Л. Дмитерко, Д. Павличко та ін.). М. Рильський, зокрема, порівнював, що «Кременець був так само дорогий поетові по спогадах, як Міцкевичу — Новогрудок» [8, 414]. Письменник-критик наголошував на формуванні світосприймання Ю. Словацького, на широкому функціонуванні українських мотивів у його поезії: «Ми, українці, пишаємось, що на нашій землі народився геніальний польський поет, що світлі води не раз згадуваної ним Ікви випоїли його. І наявність у його творчості українських мотивів не може не радувати нас» [8, 414]. Статтю «Юліуш Словацький і українська поезія» М. Рильський розпочав спогадом про своє перебування в Кременці — одному «з найбільш мальовничих» куточків України, який наче «створений був умисне для того, щоб у ньому народився предивний геній Словацького» [8, 417]. Український письменник-критик тонко спостеріг, що дитячі та юнацькі спогади виявляються найміцнішими і найяскравішими в мемуарах визначних людей. Однак жоден із великих художників, на його думку, не зміг із такою «мученицькою і трепетною любов'ю» зберегти й відобразити у своїй творчості «край дитячих літ», як Ю. Словацький. Любов польського поета до «своєї України» М. Рильський називав справжньою синівською любов'ю. Він навіть згадав, що автор «Беньовського» в п'ятій пісні поеми у словесному двобою зі своїм «антиподом» А. Міцкевичем хотів покликати собі в союзники чи помічники не альпійську вершину, не єгипетську піраміду, а рідну йому з дитинства Кременецьку гору. Цей поєдинок гігантів в романтичній уяві самолюбного поета прирівнювався до суперечки між Німаном та Іквою. З приводу цього поетичного змагання переконливими видаються аргументи Д. Павличка, що Ю. Словацький насправді «жадав не особистого першенства, не корони польської поезії, а справедливості й добра для свого народу і ясніше за своїх противників бачив дорогу до суспільного ідеалу» [6, 249].

Романтичні настрої епохи, туга за рідною землею, за рідним містом не могли не позначитися на українському колориті творів Ю. Словацького. Перебування в українському середовищі, серед волинської природи давало достатньо матеріалу для його багатой поетичної уяви. Хоча більшість дослідників відзначали, наприклад, «літературність» джерел автора «Змія», Є. Рихлік вважав наявність численних українських мотивів «потягом до того, що з дитинством його було зв'язане» [9, 5]. Вчений стверджував, що Ю. Словацькому пощастило «дещо з українського життя придбати й засвоїти». Тому безперечним залишається факт, що, попри вплив літературних чинників, польський поет привніс у свої твори і низку українських мотивів. Для цього у нього були і ґрунт, і умови. Отож, як зазначають більшість письменників-критиків, «цілком природними» у його творчості є і Кременець, і Волинь, і Поділля, і Іква.

Приєднувався до цих міркувань М. Бажан, який підкреслював, що в Кременці Ю. Словацький «уперше почув людське слово, виголошене мовою поляків і мовою українців.

У Кременці він почув першу пісню, і, певне, це була пісня українська» [1, 273]. Письменник-критик справедливо зауважував, що знання місцевого фольклору та любов до української пісні породили «Українську думу», «Пісню козацької дівчини», «Змія» та інші твори. У його «Спогаді про Кременець» в невимушеній публіцистично-художній манері викладено основні засади творчості Ю. Словацького, розкрито її актуальність та зв'язки з українською землею. Цей спогад розпочинається епізодом про приїзд на батьківщину поета відомого польського письменника Я. Івашкевича: «Теплом і супокоем овіває мою душу спогад про тихе, сумирне місто, мальовничо розкинуте по схилах невисоких лісистих узгір'я, що звелися між долинами маленької Збитнянки та невеличкої Ікви, прославленої у віршах того славетного польського поета, який 1969 року сам став на її береги, щоб прославити ім'я геніального поляка, що був народився тут, на українській землі, і сповнив свої малесенькі груди теплим українським вітром, запашним од росистої зелені прибережних верб і мурав Ікви» [1, 272]. В одній фразі М. Бажан зумів поєднати й оцінку творчості Ю. Словацького («геніальний поляк»), і колоритний опис місця його народження («лісисті узгір'я, що звелися між долинами маленької Збитнянки та невеличкої Ікви»), і рецепцію творчості автора «Української думи» у поезіях Я. Івашкевича, який відвідав Кременець («сам став на її береги, щоб прославити ім'я геніального поляка»), і власне, особистісне сприйняття митця через його причетність до України («теплом і супокоем овіває мою душу спогад про тихе, сумирне місто»). М. Бажан не приховував того, що його цікавила насамперед українська тема у спадщині Ю. Словацького. Український поет-критик посилався при цьому на такі твори польського митця, як «Українська дума», «Змій», «Беньовський», «Срібний сон Саломеї», «Пісня козацької дівчини», «Король Лядави». Він дійшов слушного висновку, що українська тематика — не випадкова у творчості Ю. Словацького, для якого — «Кременець *рідний*, українська земля *рідна*» (виділення наше. — О. Д.). Далі письменник-критик, відштовхуючись від вислову Ц. Норвіда про розмах поетичної мови Ю. Словацького, майстерно поєднав свої найвіддаленіші асоціації — химерні мрії поета про кременецький будиночок, обсаджений різнобарвними мальвами, з уявним портретом «блідого», «хворобливого» юнака у рядах народних демонстрантів у Варшаві, де він начебто марширував під гаслом «За вашу і нашу свободу». Таким чином, автор спогаду образно, але з науковою достовірністю окреслив основні віхи життя та діяльності «великого Юліуша», прозорливість і проникливість його поетичного бачення світу. Підкреслимо тут, що для різножанрових статей М. Бажана характерна своєрідна контекстна схема. Свого часу Б. Бурсов зазначав, що одне з найперших завдань письменницької критики — «з'ясувати роль письменника у розвитку літературного процесу» [3, 134]. Для цього, зрозуміло, не обійтися без контексту. У «Спогаді про Кременець» М. Бажана існує декілька послідовних контекстів: «українська школа» в парадигмі ідейно-художніх течій польської літератури; світова духовна спадщина та національні (польська, українська та російська) літератури; патріотична поезія Ю. Словацького у контексті світової політичної поезії (Ю. Словацький був першим співцем польського повстання 1830 року).

Додамо, що М. Рильський присвятив Ю. Словацькому ще одну статтю з промовистою назвою — «Полум'яний геній». Як ювілейний виступ, він вперше виголосив її 5 вересня 1959 року в Кременці з нагоди 150-річчя від дня народження польського поета. Стаття також була вміщена як передмова до двотомного видання творів Ю. Словацького. Для М. Рильського Ю. Словацький поставав тут не тільки людиною надзвичайної геніальності і трагічної долі, а й належав до тієї «плеяди геніїв» слов'янства, які «привернули до себе — одні раніше, другі пізніше — очі всього людства» [8, 405]. Українському письменнику-критикові імпонувало передусім те, що вся творчість польського поета була присвячена «служінню народу». Автор розвідки орієнтував читача на поеми за українськими мотивами: «Беньовський», у якій дія розгортається в Україні; «Змій», у якому козацькі пісні нагадують пісні Т. Шевченка. М. Рильський також схилився до тверджень, що «конкретну Україну поет знав досить поверхово», про що свідчили, на його думку, «описи української природи». Для ілюстрації висловленого М. Рильський запропонував читачам краєвиди українського степу з поеми «Беньовський» (у власному перекладі):

Повз давні, темні степові кургани
Він мчить і мчить на чорному коні.
В землі подзвонюють розбиті жбани
Із прахом рицарів, а в вишині
Кружляють гайворони, як шайтани;
Списи в куцах палають, мов огні,
І войовницькі одяги мелькають.
Там на курганах лірники співають
Журливі думки предківських часів...

На думку М. Рильського, такі уявлення про романтичний та «умовний» український пейзаж польський поет виніс із «досить бідних, головним чином польських джерел». Україна в його поезії, вважав письменник-критик, — це «фантастична Україна». Проте важливішими для українського читача, на його думку, залишаються глибокі симпатії Ю. Словацького «до народних українських мас у їх визвольних змаганнях», про що свідчать деякі уступи з «Беньовського», а також постать лірника-пророка Вернигори, образ гайдамацького ватажка Семенка у «Срібному сні Саломей». Усе це, за М. Рильським, ріднить Ю. Словацького з автором «Канівського замку» С. Гоцинським.

Підкреслимо, що «вифантазованою та нереальною» назвав також Україну Ю. Словацького і Є. Рихлік у розвідці «Українські мотиви в поезії Юліуша Словацького» (1929) [9, 67]. Поему «Змій» цей дослідник вважав «поетичним експериментом» автора, його намаганням кинути виклик самому А. Міцкевичеві. Він звернув увагу на генезу твору, в якому Ю. Словацький використав «книжкові» джерела, зокрема «поезію «української школи» в особі головних її представників. Тому в поемі прочитуються запозичені чужі мотиви, скомбіновані фантазією Ю. Словацького, який намагався довести, що «й він має досить сили, щоб розробляти такий матеріал» [9, 11].

Про «поверхове» знання України пише і сучасна польська дослідниця А. Вітковська. Вона визначила характер поеми «Змій» як «імітаторський», образ гетьмана — «умовний», а його одяг — «скроений». Уточнимо, що цілком іншої позиції дотримувався Г. Вервес, який вважав, що, описуючи українську місцевість, «Словацький згадує всю Україну, яку знав і любив. Особливо його захоплює Дніпро з його вічними порогами, Запоріжжя як символ козацької вольності, прекрасний золотoverхий Київ» [4, 19]. Так, аналізуючи поему «Змій», учений вистежив там цілі «розсипи» українського фольклору, що промовляють про добру обізнаність Ю. Словацького з творчістю того народу, серед якого він народився і виріс. «Знання і творче використання української народної поезії, — писав Г. Вервес, — свідчать хоч би те, що розділ «Русалки» в цій поемі зітканий із пісень, уміщених у збірниках М. Максимовича» [4, 20]. Дослідник довів безпосередній зв'язок автора «Змія» з представниками «української школи» у польській літературі. За його словами, Ю. Словацький намагався не лише «вийти на самостійний шлях», а й синтезувати здобутки цієї «школи».

Розмірковуючи про світогляд Ю. Словацького як «дуже рухливу» і «суперечливу стихію», Д. Павличко звернув увагу, що саме в численних поезіях на українську тематику особливо яскраво видно «творчу потугу й слабкість, пов'язану зі світоглядними елементами». З одного боку, зазначає цей поет-критик, Ю. Словацький прославляє «блакитну» Україну, зелену Ікву, золоті подільські простори, своїх українських земляків, добре знає й посправжньому поважає вольну козацьку натуру, розуміє, що справжньою причиною ворожнечі між поляками й українцями була шляхта з її релігійним фанатизмом і жорстокістю. Проте, з іншого боку, як образно підсумовує Д. Павличко, «Словацький все ж таки не наважився повалити одним подихом думки криваву райдугу «від моря до моря», що в її уяві століттями бачила польська аристократія». Тобто Україна у свідомості Ю. Словацького залишилася, за Д. Павличком, як південно-східна територія єдиної і неподільної Речі Посполитої.

У статті «Український патріотизм Юліуша Словацького» Д. Павличко наводить уривок із поетичної повісті «Година думки», у якому образ Кременця «вражає неймовірною, майже фактографічною докладністю». У панорамі рідного міста, вважає письменник-критик,

«виступає образ вітчизни, схований світ мрії». При цьому він зробив цікаве відкриття, зауваживши, що «спогади і твори про Україну в Словацького з'являються, як правило тоді, коли поет намагається збагнути болючі суперечності, що його переслідують» [6, 252]. Д. Павличко розглядає Україну, Слов'янщину як важливий відправний пункт роздумів польського поета над християнською риторикою тодішнього архієпископа Римського і його прислужницькою політикою, запобіганням перед європейськими монархами, у тому числі російським царем. Саме Ю. Словацький пророче писав про потребу слов'янського папи, «брата народів», який «повичищає рани світу від хробачні» й у «творіннях світу покаже Бога, ясно як день» [6, 252]. Таким Папою, як відомо, став Ян Павло II.

Цілком по-своєму пояснював Д. Павличко і проблему «нереальної України» в естетичній свідомості Ю. Словацького. Україна справді наче була для польського поета «символом нематеріального, духовного, вічного». Тому, пише письменник-критик, «читаючи його твори, важко опиратися враженню, що він найчастіше спілкувався з духом України, а не з її реальним втіленням» [6, 252]. Ця постійна, неухильна ідеалізація рідного краю мала, на думку, Д. Павличка, глибокий філософський сенс. Україну поет завжди бачив «очима уяви». У своїх творах він подавав її як опозицію до бездушності й мертвечини держави, костюлу «без Духу Божого і слова» («Фрагмент поеми про пана Струса», «Поет і натхнення»). Україну, на відміну від А. Міцкевича, Ю. Словацький трактував як соборну, нерозривну окрему країну з власною історією. Д. Павличко навіть проводить паралель із сьогоденням, коли порівнює польського романтика з сучасним нам українцем-державником, адже Ю Словацький, як ми уже вказували, вживає вираз «в Україні» частіше, ніж «на Україні». Тобто поет розуміє, що в такому випадку йдеться не про якусь околицю держави, а про незалежну територію — із власними традиціями і окремим в історичному розвитку народом.

Незважаючи на те, що Україна була другою батьківщиною Ю. Словацького, Павличко-критик зауважує, що той «знав її відносно мало», адже свої отроцькі й зрілі літа провів поза її межами. Він висловлює також цікаве припущення, що вся система його поезії, повна образів і метафор, закорінюється в дитинстві майбутнього автора «Української думи». Саме тоді природа заклала в ньому свої скарби, які виринали згодом із геніальної пам'яті митця. «Українське дерево поезії Словацького, — зазначає Д. Павличко, — зазеленіло по роках, розрослося розложисто, але його корені сягають у глибину «кременецької», «української» підсвідомості поета» [6, 255]. І. Франко, наприклад, пояснював таку здатність «духової діяльності» письменників еруптивністю нижньої свідомості, тобто «здібністю час від часу піднімати цілі комплекси давно погребаних вражень і споминів, покомбінованих, не раз також несвідомо, одні з одними на денне світло верхньої свідомості» [11, 64]. Звідси українська тематика, мотиви, образність з'являлися у поезії Ю. Словацького впродовж його творчого життя самі собою, без силуваної участі розуму, начитаності чи ідеологічних настанов.

Цікавими, можливо, навіть дещо гіперболізованими є міркування Д. Павличка про українськість чи навіть українську самостійність Ю. Словацького. Він приходить до висновку, що польський поет «дійшов не тільки до чіткого розуміння національної окремішності України, але й до пророчої візії майбутньої української держави» [6, 267]. Аналізуючи поему «Вацлав», яка вирізняється «справжнім» українським патріотизмом, Д. Павличко висловлює навіть думку, що в цьому творі «українська самостійність» сягає Шевченкового рівня. Хоча не викликає сьогодні сумніву факт, що автор «Вацлава» глибинно відчував Україну не як етнографічну частину Польщі, а як «національно окремішню» частину Російської імперії, як «пригнічену» козацьку державу, що у майбутньому рокована на воскресіння.

Типологічне зіставлення патріотизму Ю. Словацького з патріотизмом Т. Шевченка в аналізованій статті Д. Павличка також переконливе — на основі «релігійного, нездоланного переконання обох поетів у тому, що невмирущість нації походить із її страждань і непокори». Поет-критик не оминає також безпосереднього зв'язку образів вічного революціонера з «Відповіді на «Псалми майбутності» Ю. Словацького та з «Гімну» І. Франка. На його переконання, Франків «Вічний революціонер» — не заперечення, а продовження і розвиток думки Ю. Словацького в українських умовах. Це стверджує сучасний дослідник В. Корнійчук:

«Франків Дух (Вічний революціонер. — О. Д.) покликаний до життя («вчора розповився») бурхливим і динамічним «fin de siècle» як провісник неминучих суспільних перемін» [5, 82].

Важливо, що у статті «Юліуш Словацький і Центральна Європа» Д. Павличко ставить проблему перепрочитання художньої спадщини Ю. Словацького як у Польщі, так і в Україні. Він цілком переконливо зауважує, що обом народам треба відчутти і зрозуміти «смуток поета», спричинений українсько-польськими кривавими сутичками, відчутти його абсолютно «сучасний» жаль до історії, яка чинила з двох народів ворогів на користь третьої сили — незалежно чи східної, чи західної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажан М. Думи і спогади. — К.: Рад. письменник, 1982. — 325 с.
2. Баженова С. З Україною в серці // Баженова С. Юліуш Словацький і Україна. — Кам'янець-Подільськ, 2004. — С. 61-95.
3. Бурсов Б. И. Критика как литература // Современная литературно-художественная критика: Актуальные проблемы. — Л.: Наука, ЛО, 1975. — С. 107-155.
4. Вервес Г. Україна в творчості Ю. Словацького /// Юліуш Словацький і Україна. Київські полоністичні студії. Збірник наукових праць. — Т. II. — К., 2000. — С. 18-30.
5. Корнійчук В. Юліуш Словацький та Іван Франко (субстанція духу в поезії) // Юліуш Словацький і Україна. Київські полоністичні студії. Збірник наукових праць. — Т. II. — К., 2000. — С. 75-87.
6. Павличко Д. Літературознавство. Критика: [у 2 т.]. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2007. — Т. 2: Світова література / Передм. авт., — 456 с.
7. Пчілка О. Юліуш Словацький, його життя, творчість і зразки творів. — К.: Рідний край, 1910. — 33 с.
8. Рильський М. Зібрання творів: У 20-х томах. — Т. 14. — К.: Наукова думка, 1986. — 535 с.
9. Рихлік Є. Українські мотиви в поезії Юліуша Словацького. — Ніжин, 1929. — 69 с.
10. Романенчук Б. Азбуковник: Коротка енциклопедія української літератури. — Т. 1. — Київ-Філадельфія, 1966. — 472 с.
11. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів: у 50-ти томах. — Т. 31. — К.: Наукова думка, 1976-1986. — С. 65-93.
12. Słowacki J. Dzieła. Listy do matki. — Т. 13. — Wrocław, 1959.